

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Анотація. Розглянуто складові економічної безпеки держави як основи її сталого розвитку. Проаналізовано та обґрунтовано взаємозв'язок економічної безпеки та сталого розвитку держави. Запропоновано низку визначень ключових понять даної теми.

Аннотация. Рассмотрены составляющие экономической безопасности государства как основы ее устойчивого развития. Проанализирована и обоснована взаимосвязь экономической безопасности и устойчивого развития государства. Предложен ряд определенных ключевых понятий данной темы.

Annotation. The article reviews the components of economic security as the basis for its sustainable development. The correlation between economic security and sustainable development of the state has been analyzed and proved. A number of definitions of key concepts of the topic have been given.

Ключові слова: економічна безпека, економічна безпека держави, сталий розвиток, концепція сталого розвитку, економічні інтереси.

Поняття "економічна безпека" почало активно використовуватися вченими і практиками на рубежі XIX і XX століть. Воно було запозичене з іноземної літератури. До цього часу немає єдиного визначення поняття економічної безпеки, хоча цій проблемі присвячено досить багато наукових публікацій. Найчастіше автори, розглядаючи суть цього поняття, надають власні визначення, використовуючи при цьому в різних поєднаннях категорії економічного суверенітету та незалежності, стійкості і стабільності, розглядаючи економічну безпеку як умову сталого розвитку. Сталий розвиток розуміється як загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі [1]. Людство за час свого існування завдало збитку не лише навколишньому середовищу, тому для забезпечення сталого розвитку держави дуже важливими є як її економічна політика, так і міжнародні економічні відносини.

Провівши аналіз останніх досліджень у сфері забезпечення сталого розвитку за рахунок економічної безпеки, можна зробити такі висновки. Даній проблемі в літературі присвячено дуже мало уваги. Ці питання так і залишаються відкритими. Низка фундаментальних понять залишається не проаналізованими та не систематизованими. Як вже зазначалося, поняття економічної безпеки не має чіткого визначення. Проблемою сталого розвитку та економічної безпеки займається ряд авторів таких, як: Большаков Б. Є., Рябова С. А., Б. Данілішин, О. Веклич, В. Данілов-Данил'ян, Андрійчук В. Г., З. Варналії та ін. Треба також зазначити, що окремо проблема сталого розвитку активно обговорюється на наукових прес-конференціях, на національних та міжнародних конференціях, у науковій пресі. Але ці обговорення іноді не дають бажаного результату, адже поняття сталого розвитку також не має чіткого визначення, тому його так важко пов'язати з економічною безпекою держави.

Метою дослідження є визначення впливу економічної безпеки держави на її сталий розвиток.

Будь-яке нормальне функціонування держави залежить від рівня, на якому знаходиться забезпечення її безпеки. Безпека – такий стан складної системи, коли дія зовнішніх і внутрішніх факторів не призводить до погіршення системи або до неможливості її функціонування й розвитку [2]. Тобто безпека на рівні держави як складної системи – це якоюсь мірою баланс її зовнішніх та внутрішніх дій. Будь-яка дія держави на зовнішньому ринку дзеркально відображається на всіх сферах внутрішньої діяльності.

Загальноприйнятими визначенням безпеки є стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Найбільш сильний вплив на розвиток країни має економічна безпека. Зважаючи на те, що єдиного визначення цього поняття в науковій літературі немає, можна виділити два найбільш повних та точних визначення:

1. Економічна безпека – сукупність економічних, політичних, військових, науково-технологічних і соціальних аспектів та факторів, що визначають стан або рівень національної безпеки держави.

2. У макроекономіці економічна безпека – такий стан або рівень розвитку засобів виробництва в країні, при яких процес сталого розвитку економіки та соціально-економічна стабільність суспільства забезпечуються, практично, незалежно від наявності і дії зовнішніх факторів.

Комбінуючи ці два визначення, можна зробити такий висновок:

Економічна безпека – такий стан, при якому баланс усіх засобів виробництва, усіх соціальних, політичних, економічних, військових, науково-технічних та технологічних аспектів діяльності держави як системи забезпечує її ефективний та сталий розвиток.

Сукупність заходів, що проводить держава для забезпечення економічної безпеки, можна зобразити у вигляді такої схеми (рис. 1).

Рис. 1. Економічна безпека держави (узагальнено автором на основі роботи [3])

На думку світової спільноти, сталий розвиток не має розумної альтернативи. Можна вважати, що це єдиний прийнятний для людства шлях у майбутнє. Швидке усвідомлення загроз, пов'язаних із руйнуванням навколишнього середовища; адекватна реакція на соціально-екологічну кризу; прорив до нового світорозуміння і нової системи цінностей; широке міжнародне партнерство на базі кооперації та фінансової допомоги слаборозвиненим країнам – ось найбільш істотні відмітні його моменти [4].

Складові концепції сталого розвитку поділяють на три групи: економічна складова; соціальна складова; екологічна складова (рис. 2).

Рис. 2. Складові концепції сталого розвитку

Поняття "сталий розвиток" часто ототожнюють з поняттям "економічне зростання". Взаємозв'язок економічної безпеки та сталого розвитку відображається в тому, що саме безпечний, сталий розвиток національної економіки займає центральне місце у визначенні економічної безпеки держави (рис. 3).

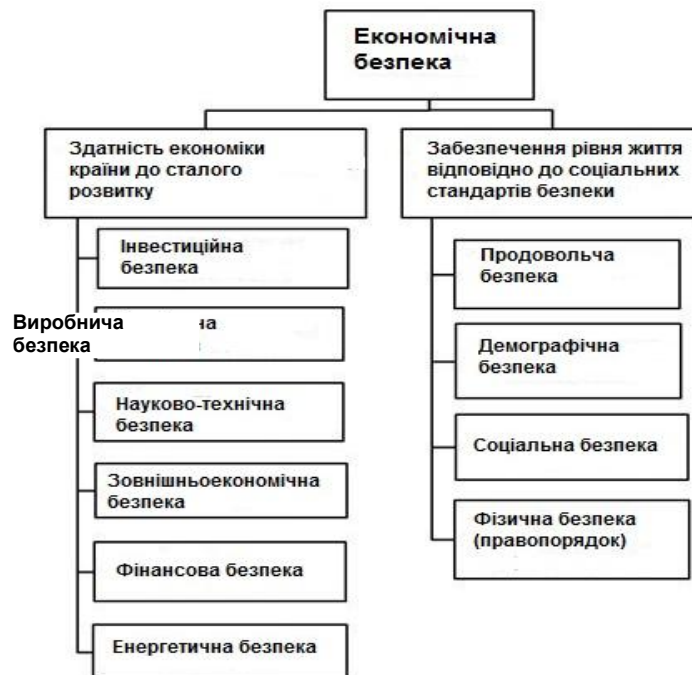

Рис. 3. Взаємозв'язок економічної безпеки та сталого розвитку [7]

Неспівпадання національних економічних інтересів, що трансформуються у цілі державної політики безпеки, в тому числі й економічної безпеки, стають причиною зовнішніх та внутрішніх конфліктів, різких протиріч, створюючи загрозу економічній безпеці та сталому розвитку. До них відносяться [1]:

низька конкурентоспроможність національної економіки, викликана відсталістю технологічної бази більшості галузей, високою енергоємністю, низькою якістю продукції та високими витратами виробництва;

набуття монопольного становища окремими виробниками або великим колом великих фірм у виробництві життєво необхідних товарів;

погіршення стану платіжно-грошової системи, концентрація основної грошової маси на посередницьких операціях і короткострокових формах кредитування;

залежність стабільного постачання енергоносіїв від політичних рішень держави-постачальника;

значне зменшення витрат на наукову та інноваційну діяльність, включаючи кошти держбюджету, зниження якості досліджень на стратегічно важливих наукових напрямках, скорочення числа науково-технічних кадрів, у тому числі й найбільш кваліфікованих, котрі переходять у сферу бізнесу або покидають Україну, скорочення фахівців, які займаються фундаментальними дослідженнями, що призводить до розвалу науково-технічного потенціалу країни тощо.

Отже, задля зменшення негативного впливу загроз економічній безпеці та забезпечення сталого розвитку економіки держави необхідно на державному рівні реалізувати заходи, які сприяли б вирішенню проблем, пов'язаних із здійсненням структурної перебудови економіки, істотним зменшенням енерго- і ресурсомісткості ВВП та випуском наукової конкурентоспроможної продукції, забезпеченню альтернативності джерел надходження енергоносіїв та ефективної диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків [1].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що розвиток будь-якої країни залежить від рівня її внутрішньої та зовнішньої безпеки. З метою забезпечення сталого розвитку держави потрібно, у першу чергу, виявити та систематизувати ризики та загрози безпеці цієї держави. Після виявлення загроз необхідно розробити план ефективного подолання цих загроз. Також значущим для забезпечення стійкого розвитку є визначення нормативної та методологічної бази.

Наук. керівн. Москаленко Н. О.

Література: 1. Андрійчук В. Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення [Електронний ресурс] / В. Г. Андрійчук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2010_2k.pdf. 2. Данилов-Данильян В. И. "Устойчивое развитие" и "коэволюция": уточнение понятий [Электронный ресурс] / В. И. Данилов-Данильян. – Режим доступа : www.iwr.ru/monograf/khdd/chig/shtml. 3. Варналій З. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України [Електронний ресурс] / З. Варналій. – Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>. 4. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 5. Заплатинский В. М. Терминология науки о безопасности / В. М. Заплатинский // Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie "Bezhecnostna veda a bezpecnostne vzdelanie". – Liptovsky Mikulas: AOS v Liptovskom Mikulasi, 2006. 6. Концепція сталого розвитку та проблеми функцій сучасних держав // Журнал "Схід". – 2004. – № 6. 7. Немец Л. Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты / Л. Н. Немец. – Х. : Фактор, 2003.